

Το ακτινωτό αστέρι της Μακεδονίας σε όπλα των Πτολεμαίων στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου

/ Γενικά Θέματα / Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Κράνη, ξίφη και σφενδόνες ελληνιστικής εποχής στις νεκροπόλεις της Αλεξάνδρειας - Αδημοσίευτα όπλα μελέτησε ο αρχαιολόγος Ερρίκος Μανιώτης

Μια πήλινη σφενδόνα με το ακτινωτό αστέρι, σύμβολο της Μακεδονίας και αρκετές λίθινες που χρησιμοποιούσαν δυνατοί πολεμιστές, αλλά και ένα χάλκινο κράνος, ιλλυρικού τύπου, όμοιο με αυτό που χρησιμοποιούσαν Μακεδόνες πολεμιστές, όλα ελληνιστικής εποχής, που βρίσκονται στις αποθήκες του Ελληνορωμαϊκού Μουσείου της Αλεξάνδρειας συνθέτουν την ιστορία των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι οποίοι ίδρυσαν μετά τον θάνατό του το βασίλειο των Πτολεμαίων στην Αίγυπτο.

Τα όπλα αυτά μελέτησε ο Ερρίκος Μανιώτης, υποψήφιος διδάκτορας της

Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Masaryk στο Μπρνο της Τσεχίας και τα παρουσίασε από κοινού με τον καθηγητή Ελληνορωμαϊκής Τέχνης και Αρχαιολογίας στο πανεπιστήμιο Helwan του Καΐρου, Sobhi Ashour, στο Διεθνές Συνέδριο War in the Ancient World (Ο πόλεμος στον αρχαίο κόσμο), που έγινε πρόσφατα στο Γκρατς της Αυστρίας.

Ο Ερρίκος Μανιώτης ταξίδεψε στην Αλεξάνδρεια, επισκέφτηκε τις αποθήκες του Ελληνορωμαϊκού Μουσείου, είδε τα όπλα που φυλάσσονται εκεί και παρουσίασε το αποτέλεσμα της μελέτης του.

«Στο Ελληνορωμαϊκό Αρχαιολογικό Μουσείο της Αλεξάνδρειας βρίσκονται αποθηκευμένα αμυντικά και επιθετικά όπλα που χρονολογούνται στην ελληνιστική και ρωμαϊκή εποχή και έχουν βρεθεί στις μεγάλες νεκροπόλεις της Αλεξάνδρειας, αλλά και κοντά στην Πύλη της Ροζέτας καθώς και στο παλάτι του Ras el-Tin, στην περιοχή όπου δέσποζε ο Φάρος, ένα από τα Επτά Θαύματα της αρχαιότητας», λέει στη Νορία ο κ. Μανιώτης.

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα όπλα είναι ένα χάλκινο κράνος, τυχαίο εύρημα, για το οποίο οι αρχαιολόγοι δεν γνωρίζουν την ακριβή τοποθεσία προέλευσής του.

Σύμφωνα με τον κ. Μανιώτη «πρόκειται για τον πολύ γνωστό ιλλυρικό τύπο κράνους, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε ευρέως στην αρχαιότητα. Το όνομά του το έχει πάρει από την Ιλλυρία, για το λόγο ότι από εκεί προέρχονταν πολλά τέτοια ευρήματα την εποχή που άρχισαν να τα μελετούν οι αρχαιολόγοι. Ο τύπος κατάγεται από κράνη της Γεωμετρικής Εποχής και φαίνεται ότι εμφανίστηκε στην Πελοπόννησο γύρω στο 700 π.Χ. Χρησιμοποιήθηκε κυρίως στη Μακεδονία και σε περιοχές των Βαλκανίων. Σε αντίθεση με άλλους τύπους (π.χ. κορινθιακό, χαλκιδικό) δεν είχε επιρρίνιο για την προστασία της μύτης. Οι οπές που ακολουθούν το περίγραμμα του κράνους χρησίμευαν για την πρόσδεση της δερμάτινης επένδυσης, ενώ οι νευρώσεις στην κορυφή ήταν για τη στερέωση του λοφίου».

Ένα τυπικό ξίφος Έλληνα οπλίτη της αρχαιότητας βρέθηκε στη νεκρόπολη του Σάτμπυ. Σώζεται σε δύο κομμάτια, το μήκος του δεν ξεπερνά τα 60 cm και, όπως ανέφερε ο κ. Μανιώτης, «είναι ένας τύπος οπλισμού που συναντάται σε μεγάλο γεωγραφικό εύρος του αρχαίου κόσμου».

Ένα δεύτερο ξίφος, επίσης από τη νεκρόπολη του Σάτμπυ ξεχωρίζει, καθώς ανήκει στον τύπο με την κυρτή λεπίδα και «αυτό μας οδήγησε στο να το ταυτίσουμε με τους λεγόμενους τύπους του *sica* ή *falx dacica*. Όπως περιγράφει και ο όρος αυτός ο τύπος έχει συνδεθεί με τους Δάκες αλλά και τους Θράκες».

Η λέξη *falx* είναι λατινική και αρχικά σήμαινε το δρεπάνι, αλλά αργότερα χρησιμοποιήθηκε για να δηλώνει οποιονδήποτε αριθμό εργαλείων, τα οποία είχαν μια κυρτή λεπίδα που ήταν κοφτερή στην εσωτερική άκρη σαν δρεπάνι. Όσον αφορά τον όρο *sica*, ο Ηρόδοτος (484-425 B.C.) ήδη από τον 5ο αι. π.Χ. αναφέρει ότι οι Θράκες χρησιμοποιούσαν τέτοιο όπλο, ενώ είναι γνωστό πως πολλοί Θράκες

μισθοφόροι υπηρέτησαν στους στρατούς των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Ένα τυπικό όπλο της αρχαιότητας ήταν οι σφενδόνες, με τους Ρόδιους να θεωρούνται εξαιρετικοί σφενδονιστές. Ο Πολύβιος (202 π.Χ. - 120 π.Χ.) αναφέρει πως στις μάχες μεταξύ των Διαδόχων, όπως για παράδειγμα στην μάχη στο Πάνειον (200 π.Χ.) μεταξύ των Σελευκιδών και των Πτολεμαίων, στο στρατό του Φιλίππου του Ε', εκτός από Ρόδιους υπήρχαν και πολλοί σφενδονιστές από την Αχαΐα.

«Ανάμεσα στα πέτρινα βλήματα σφενδόνας του Μουσείου σώζεται και ένα πήλινο, με αναθηματικό χαρακτήρα, που προέρχεται από τη νεκρόπολη του Σάτμπυ. Το πιο σπουδαίο χαρακτηριστικό του είναι πως φέρει ενεπίγραφο ένα αστέρι με 7 ακτίνες.

Το μοτίβο αυτό πρωτοεμφανίστηκε στην τέχνη των Σουμερίων, Ασσυρίων και Βαβυλωνίων σχετιζόμενο με την θεά Ινάννα. Ενδέχεται αυτό το αστέρι να είναι αστρονομικό ή αστρολογικό σύμβολο. Αργότερα, υιοθετήθηκε από τους Έλληνες και από τους Διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, εν προκειμένω από τη Δυναστεία των Πτολεμαίων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων συμβόλων βρίσκουμε στην ελληνιστική τέχνη, όπως για παράδειγμα η πήλινη κεφαλή του Μ. Αλεξάνδρου από το *Musées royaux d'Art et d'Histoire* στις Βρυξέλλες η οποία είχε βρεθεί στην Αμισό του Πόντου. Στην Άμισο κατά τη διάρκεια βασιλείας του Μιθριδάτη ΣΤ΄ του Ευπάτορα (132 π.Χ. - 63 π.Χ.), πολλά τέτοια τεχνουργήματα μορφών από πηλό είχαν κατασκευαστεί σε τοπικό εργαστήριο. Ο Μέγας Αλέξανδρος παρουσιάζεται στο τύπο του Κοσμοκράτορα, φορώντας ως στέμμα τους 3 ρόδακες με το χαρακτηριστικό σύμβολο του άστρου, ενώ στον μεσαίο ρόδακα εικονίζεται και η ημισέληνος», σημειώνει ο κ. Μανιώτης.

Προσθέτει επίσης πως ένα άλλο παράδειγμα είναι η προτομή ιερέα του θεού Σέραπη από το Museo Barracco στη Ρώμη. Η προτομή κατασκευάστηκε στην Πτολεμαϊκή Αίγυπτο και την είχε αγοράσει το Μουσείο Barracco. Ο ιερέας φορά διάδημα με το χαρακτηριστικό σύμβολο του άστρου με τις 7 ακτίνες στο κέντρο.

Οι νεκρόπολεις της Αιγύπτου

Η Αλεξάνδρεια, τόπος με μεγάλο ιστορικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον, ιδρύθηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο το 331 π.Χ. και χαρακτηρίζεται ως η απόλυτη μητρόπολη του ελληνιστικού κόσμου. Αποτέλεσε κορυφαίο λιμάνι στη Μεσόγειο και «Φάρο» παγκόσμιας γνώσης, ενώ η αρχαιολογική σκαπάνη έχει φέρει στο φως πολυάριθμες κατακόμβες, νεκρόπολεις και νεκροταφεία της ελληνιστικής, ρωμαϊκής εποχής και των πρώτων χριστιανικών χρόνων.

Η νεκρόπολη του Σάτμπυ είναι το αρχαιότερο γνωστό τμήμα της ανατολικής νεκρόπολης της Αλεξάνδρειας και η ανασκαφή της ανέδειξε το ελληνιστικό παρελθόν της πόλης. Δεκάδες τάφοι, πλούσια κτερισμένοι, με βωμούς και επιγραφές που φέρουν ελληνικά ονόματα πάνω στα θυρώματα, πιστοποιούν πως

εκεί ήταν η τελευταία κατοικία των πρώτων Ελλήνων που μετανάστευσαν στην Αλεξάνδρεια τον 4ο π.Χ. αιώνα.

Τέσσερις τάφοι, πλούσια διακοσμημένοι και σε εξαιρετική κατάσταση, με τον παλαιότερο να χρονολογείται στον 2ο π.Χ. αιώνα, βρέθηκαν στη νεκρόπολη του Μουσταφά Κάμελ, στα βορειοανατολικά της Αλεξάνδρειας. Κύριο χαρακτηριστικό των τάφων είναι τα έντονα χρώματα στις παραστάσεις και οι ανάγλυφες επιγραφές, που απεικονίζουν την καθημερινότητα των νεκρών.

Ένα από σημαντικότερα μνημεία της ελληνιστικής εποχής στην Αλεξάνδρεια είναι οι τάφοι Ανφούσι, από τους οποίους μόνο 5 είναι ορατοί σήμερα. Στην ίδια περιοχή βρίσκεται το μεγάλο παλάτι, ενώ στην αρχαιότητα ήταν η τοποθεσία του νησιού Φάρος, ενώ στην κορυφή των μνημείων βρίσκεται το ρωμαϊκό θέατρο.

Η Πύλη της Ροζέτας, στο Δέλτα του Νείλου, αποτελούσε την πύλη της Αιγύπτου

προς τη Μεσόγειο θάλασσα και από εκεί προέρχεται η γνωστή Στήλη της Ροζέτας, ένα από τα εμβληματικότερα αρχαιολογικά ευρήματα. Κατασκευασμένη από γρανοδιορίτη το 196 π.Χ. περιέχει ένα διάταγμα για τη θέσπιση της θεϊκής λατρείας του Πτολεμαίου Ε΄, το οποίο είναι γνωστό ως Διάταγμα της Μέμφιδας. Το κείμενο -κι αυτό είναι το σημαντικό- αναγράφεται σε δύο γλώσσες, Ελληνικά και αρχαία Αιγυπτιακά, και τρεις γραφές, αιγυπτιακή ιερογλυφική, αιγυπτιακή δημοτική και ελληνική αλφαβητική.

* Οι φωτογραφίες από τα ευρήματα παραχωρήθηκαν από τον κ. Ερρίκο Μανιώτη

voria.gr